

Tıp Fakültesi Müfredatlarında Tıp Tarihi: Türkiye'deki Güncel Durumun Değerlendirilmesi*

Medical History in Medical School Curricula: An Evaluation of The Current Situation in Türkiye

Gamze Özbek Güvenⁱ, Şerife Yılmazⁱⁱ

ⁱDr. Öğr. Üyesi, Yüksek İhtisas Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik AD., <https://orcid.org/0000-0002-5391-8873>

ⁱⁱDr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Ana Bilim Dalı, <https://orcid.org/0000-0002-5660-7712>

ÖZ

Amaç: Araştırmanın amacı, Türkiye'deki tıp fakültelerinde tıp tarihi eğitimine ilişkin güncel durumu değerlendirmektir.

Yöntem: Araştırma tıp fakültesi müfredatlarında tıp tarihi dersine ne kadar ve nasıl yer verildiğinin değerlendirilmesi amacıyla tanımlayıcı tipte yapılmıştır. Tıp eğitimi veren okullara Yükseköğretim Lisans Atlası Sistemi aracılığıyla ulaşılmıştır. Çalışma 01-30 Nisan 2024 tarihleri arasında sürdürülmüştür. Bu tarihler arasında sisteme kayıtlı 110 tıp fakültesi müfredatı çalışma kapsamına alınmıştır. Araştırmacılar tarafından tasarlanan veri toplama formu fakültelerin web sitelerinde yer alan eğitim planları incelenerek doldurulmuştur.

Bulgular: Araştırmanın bulguları, Türkiye'deki tıp fakültelerinin mezuniyet öncesi eğitim programlarında tıp tarihi derslerine farklı düzeylerde yer verdiklerini ortaya koymuştur. İncelenen 110 tıp fakültesinin büyük çoğunluğu tıp tarihi derslerini müfredatlarında bulundurmaktadır, ancak derslerin içerik ve kapsamlarında önemli farklılıklar gözlenmiştir. Derslerin %91,2'si "Tıp Tarihi ve Etik" başlığı altında sunulurken, diğerleri farklı başlıklar altında işlenmektedir. Okulların %50'sinde dersler alan uzmanları tarafından verilirken, %36,4'ü alan dışı öğretim üyeleri tarafından verilmektedir. Müfredatın kapsamı, tarih öncesinden modern döneme kadar geniş bir yelpazeyi içermekte olup, derslerin saat ve içerik bakımından fakülteler arasında standart olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç: Tıp tarihi derslerinin içerik, saat ve yöntem açısından standartlaştırılması, öğretim üyesi profili, dersin uygulamalı olarak işlenip işlenmemesi gibi çeşitli unsurların değerlendirilmesi için bir çalışma grubu oluşturulması ve kapsamlı bir planlama yapılması önerilmektedir. Ayrıca, tıp tarihi derslerinin ulusal çekirdek müfredatta yer alması ve Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS) kapsamına dahil edilmesi, bu alanın önemini ve tıp tarihi eğitiminin etkinliğinin artıracak adımlar olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tıp Tarihi, Tıp Eğitimi, Tıp Müfredatı

ABSTRACT

Objective: The objective of this study is to assess the current status of medical history education in medical faculties across Türkiye.

Method: The study was designed as a descriptive research to assess the scope and implementation of medical history courses within the curricula of medical faculties. Medical schools were accessed through the Higher Education Undergraduate Atlas System. The study was conducted between April 1 and 30, 2024. During this period, the curricula of 110 medical faculties registered in the system were included in the study. The data collection form, designed by the researchers, was filled out by examining the education plans available on the faculties' websites.

Results: The findings reveal that medical faculties in Türkiye include medical history courses at varying levels in their pre-graduation programs. While the vast majority of the 110 medical faculties examined incorporate medical history into their curricula, significant differences were observed in the content and scope of these courses. Of these courses, 91.2% are offered under the title "History of Medicine and Ethics," while others are presented under different titles. In 50% of the schools, the courses are taught by subject matter experts, whereas in 36.4% of the schools, they are delivered by faculty from other fields. The curriculum content ranges from prehistoric medicine to modern medicine, with notable disparities in course hours and content across faculties.

Conclusion: It is recommended that a working group be established and comprehensive planning be conducted to standardize the content, duration, and teaching methods of medical history courses, as well as to evaluate various factors such as the profile of teaching staff and the inclusion of practical sessions. Additionally, incorporating medical history courses into the national core curriculum and including them in the Medical Specialization Examination (TUS) are suggested as critical steps to enhance the importance and effectiveness of medical history education.

Keywords: History of Medicine, Medical Education, Medical Curriculum

* Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2025;15(1):122-130

DOI: 10.31020/mutfd.1542394

e-ISSN: 1309-8004

Geliş Tarihi – Received: 02 Eylül 2024; Kabul Tarihi- Accepted: 09 Aralık 2024

İletişim- Correspondence Author: Gamze Özbek Güven <gamzeozbekguven@gmail.com>

Giriş

Tıp alanında 19 yüzyıl, köklü dönüşümlerin yaşandığı ve bilimsel devrimlerin gerçekleştiği bir dönemdir. Bu dönemde, geleneksel tıbbi anlayışların yerini, pozitif bilimlerin yöntemlerine dayalı yaklaşımlar almıştır. Bichat'ın otopsi çalışmaları, hastalıkların organ dokularındaki bozulmalardan kaynaklandığını ortaya koyarak modern patolojinin temelini atmıştır. Virchow'un hastalıkları hücresel düzeyde incelemesi, modern patoloji biliminin gelişiminde önemli bir adım olmuş, Pasteur ve Koch'un mikroorganizmaların hastalıklara neden olduğunu kanıtlaması, enfeksiyon hastalıklarının anlaşılmasını sağlamıştır. Bernard'ın deneysel fizyoloji alanındaki çalışmaları ve Röntgen'in radyolojiyi keşfi ise tıbbın teşhis ve tedavi yöntemlerini kökten değiştiren buluşlar arasında yer almıştır. Bu bilimsel gelişmeler, tıp tarihinde sadece bilimsel açıdan değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel açılardan da derin etkiler yaratarak tıp tarihine olan ilgiyi büyük ölçüde artırmıştır.¹⁻³

Bu süreçte, Batı dünyasında özellikle Victor Dramberg, Max Neuburger, Max Meyerhof gibi tarihçiler, tıp tarihine dair kapsamlı çalışmalar yaparak bu disiplinin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Tıp tarihçiliği, sadece tıbbi buluşların kronolojisini oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda tıbbın toplumsal ve kültürel bağlamlarını da inceleyerek tıbbın nasıl bir evrim geçirdiğini ve bu sürecin toplumlar üzerindeki etkilerini de analiz etmiştir. Bu dönemde Batı'da tıp tarihine olan ilginin artmasının bir nedeni de, Doğu-Batı ilişkilerinin ve bu ilişkilerdeki kültürel çatışmaların tıp bilimlerine yansımalarının incelenmesidir. Batılı tarihçiler, Doğu'nun tıbbî mirasını da değerlendirerek, kendi tarihsel perspektiflerini genişletmişlerdir.¹⁻³

Batıda tıp tarihine olan ilginin artmasıyla birlikte üniversitelerde kürsüler açılmaya başlamıştır. İtalya'da 1814 yılında Napoli Üniversitesi'nde Tıp Tarihi kürsüsü kurulmuş ve bu kürsü başkanlığına Antonio Miglietta (1763-1826) atanmıştır. Miglietta, sadece tıp tarihindeki zaferleri ve büyük bilimsel gelişmeleri öğretmenin değil, aynı zamanda hataları ve önyargıları örneklendirip eleştirel bir şekilde analiz etmenin önemini vurgulamıştır.

Günümüzde İtalya'da tıp tarihi, tıp alanında lisans programlarının prelinik döneminde ve yüksek lisans derslerinde kurumsallaşmış bir akademik disiplin olarak yer almaktadır.⁴ Birmingham Üniversitesi Tıp Fakültesi, 1996-1997 akademik yılında tıp müfredatında tıp tarihine yer vermeye başlamıştır.⁵ Amerika Birleşik Devletleri'nde, Arkansas Üniversitesi'nde "Tarihsel Tartışma" dördüncü sınıf tıp öğrencileri için bir seminer olarak sunulmuştur.⁶ Minnesota Tıp Fakültesi'nde ise tıp tarihi, tıp müfredatının ilk yılında yer almaktadır.⁷ İran'da tıp tarihi, tıp fakültesi müfredatının bir parçası olmasa da, İran ve İslam Kültür ve Medeniyet Tarihi (HCCII dersi) kapsamına dahil edilmiştir.⁸ Güney Kore'de 1946 yılında Severance Tıp Fakültesi'nde Kim Du-jong (1896-1988) tıp tarihi dersleri vermeye başlamış olup 2023 yılı itibarıyla, toplam 40 üniversiteden 22'sinin müfredatında tıp tarihi eğitimi bulunmaktadır.⁹ Dünyada gelişen bu akademik ilginin etkileri Türkiye'de de hissedilmiş ve tıp tarihine dair uluslararası düzeydeki çalışmalar Türk akademik çevrelerinde de yankı bulmuştur.

Türkiye'de tıp tarihine olan ilgi, Tanzimat Dönemi'yle birlikte artmaya başlamıştır. Batı'daki tıbbi gelişmelerin Osmanlı tıbbına entegrasyonu ve tıbbi terminolojinin Türkçeleştirilmesi, bu süreçte önemli adımlar arasında yer almıştır. Bu dönemde Hüseyin Remzi Bey, Besim Ömer Paşa ve Rıza Tahsin gibi hekimler hem tıbbi pratiklerde hem de tıp tarihi alanında önemli çalışmalar yapmışlardır. Hüseyin Remzi Bey'in "Tarih-i Tıbb: Mısır ve Eski Yunan Tababeti" adlı eseri, Türkiye'de yayımlanan ilk tıp tarihi kitabı olarak kaydedilmektedir. Besim Ömer Paşa'nın "Nevsal-i Afiyet" adlı ansiklopedik tıp dergisi ise hem tıbbi bilgilere hem de tıp tarihine dair önemli bir kaynak olmuştur.^{2,3}

Cumhuriyet Dönemi'nde, tıp tarihine olan ilgi daha sistematik ve kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Süheyl Ünver'in İstanbul Tıp Fakültesi'nde Tıp Tarihi Kürsüsü'nü kurması ve burada gerçekleştirdiği çalışmalar,

Türkiye’de tıp tarihinin akademik bir disiplin olarak gelişimine öncülük etmiştir. Aynı şekilde, Ankara Üniversitesi ve Ege Üniversitesi gibi çeşitli tıp fakültelerinde de tıp tarihi eğitime başlanması bu alanın Türkiye’deki önemini ve gelişimini hızlandırmıştır.^{2,3}

Tıp tarihi eğitimi, tıp öğrencilerine geçmişin tıbbi uygulamalarını öğretmenin ötesinde, etik, eleştirel düşünme ve empati gibi insani becerilerin gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Tarihsel vakalar ve etik ikilemler üzerinden yapılan tartışmalar, öğrencilerin tıbbi uygulamalarda daha bilinçli ve duyarlı kararlar almalarını destekler. Bu eğitim, öğrencilerin modern tıbbın sosyokültürel bağlamını anlamalarına yardımcı olurken, mesleğin köklü geleneklerini ve tıbbın insani yönlerini daha derinlemesine kavramalarını sağlar. Hipokrat, İbn-i Sina, Florence Nightingale gibi tarihi figürler, öğrenciler için etik ve ilham verici rol modeller sunar. Tıp tarihi, hastalıkların zaman içindeki değişimini ve bu değişimin tıbbi pratiğe olan etkilerini inceleyerek, modern tıbbın dinamik doğasını anlamalarını sağlar. Bu farkındalık, öğrencilerin tıbbi belirsizlikler ve sınırlamalar karşısında daha esnek ve açık fikirli olmalarına olanak tanır, böylece tıp pratiğinde daha güçlü bir profesyonellik ve insani yaklaşım geliştirirler.^{10,11} Tıp tarihine yönelik bu eğitimsel yaklaşımın, öğrencilerin tıp mesleğine dair tarihî ve kültürel bir perspektif kazanmalarına katkı sağladığı düşünülmektedir. Türkiye'deki tıp fakültelerinde tıp tarihinin eğitim müfredatındaki yeri ve bu konunun öğrencilere ne ölçüde aktarıldığına dair sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu bağlamda, tıp fakültelerindeki tıp tarihi derslerinin içerik ve kapsamının incelenmesi, bu alandaki eğitimin geliştirilmesine yönelik önemli veriler sunabilir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü

Bu çalışmanın amacı, tıp fakültelerindeki mezuniyet öncesi eğitim programlarının müfredatlarında tıp tarihi konusuna ne kadar ve nasıl yer verildiğini değerlendirmektir. Çalışma, tanımlayıcı bir nitelik taşıyarak, mevcut durumun analizini yapmayı ve elde edilen veriler ışığında önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırma, Türkiye’de tıp eğitimi veren yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Örneklem seçimi yapılmamış, evrenin tamamına ulaşmak hedeflenmiştir. Çalışmanın evrenini belirlemek için Yükseköğretim Lisans Atlası Sistemi elektronik veri tabanı kullanılarak, tıp fakültelerinin listesi oluşturulmuştur.¹² Çalışma 01-30 Nisan 2024 tarihleri arasında sürdürülmüştür. Bu tarihler arasında sisteme kayıtlı 110 tıp fakültesi müfredatı çalışma kapsamına alınmıştır.

Veriler, araştırmacılar tarafından oluşturulan bir veri toplama aracı ile elde edilmiştir. Bu araç, tıp mezuniyet öncesi eğitim programlarını incelemek amacıyla oluşturulmuş ve ilgili okulların internet sitelerindeki eğitim planları incelenerek doldurulmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi

Toplanan veriler, SPSS 25.0 yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, frekans ve yüzde hesaplamaları gibi temel istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları, verilerin yükseköğretim kurumlarının internet sitelerinde yer alan bilgilerden elde edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bazı kurumların web sitelerinde ders içeriklerini paylaşmamış ya da güncellememiş olması, verilerin tam ve güncel olmamasına yol açmıştır. Bu durum, araştırmanın bulgularının genel geçerliliğini kısmen sınırlayabilir.

Bulgular

Araştırmamızın bulguları, Türkiye'deki tıp fakültelerinin mezuniyet öncesi eğitim programlarında tıp tarihi derslerine farklı düzeylerde yer verdiğini göstermektedir. İncelenen 110 tıp fakültesinin büyük bir çoğunluğu, eğitim müfredatlarında tıp tarihini ele alırken, bu derslerin içerik ve kapsamı arasında önemli farklılıklar bulunmuştur.

Araştırmada yer alan okulların %88,2'sinde ders içeriklerine erişilebilmiş, ancak %4,5'inde sadece ders planlarına ulaşılabilmiş ve bu okullarda ders içeriklerinin detaylarına erişim sağlanamamıştır. Ayrıca, okulların %7,3'ünde hem ders içeriklerine hem de ders planlarına ulaşılamamıştır. Ders içerik ve planlarına ulaşılmayan üniversitelerin ilgili birimleriyle maille istekte bulunulmuş ancak cevap alınamamıştır (**Tablo 1**).

Elde edilen veriler, tıp tarihi derslerinin genellikle "Tıp Tarihi ve Etik" başlığı altında sunulduğunu (%91,3) göstermektedir. Bununla birlikte, bazı fakültelerde dersler "Tıp Tarihi ve Deontoloji" (%3,9), "Tıp Tarihi" (%2,9) ve "Deontoloji" (%1,9) başlıkları altında işlenmektedir. Bu çeşitlilik, tıp tarihi eğitiminde fakültelerin farklı yaklaşımlar benimsediğini ve ders içeriklerinin standart olmadığını ortaya koymaktadır (**Tablo 1**).

Araştırma kapsamına alınan okulların web siteleri incelendiğinde; derslerin %50'si Tıp Tarihi ve Etik alanından öğretim üyeleri tarafından verildiği, %36,4'ü alan dışı öğretim üyeleri tarafından verildiği görülmektedir. %13,6'sının öğretim üyesi bilgisine ulaşılamamıştır (**Tablo 1**).

Tablo 1. Tıp eğitimi veren yüksek öğretim kurumları ve tıp tarihi derslerine ait bilgiler.

	Tıp Fakültesi n	%
Okul Tipi		
Devlet Üniversitesi	79	71,8
Vakıf Üniversitesi	31	28,2
Toplam	110	100,0
Ders içeriğine ulaşma durumu	n	%
Ulaşılan	97	88,2
Sadece ders planına ulaşılan	5	4,5
Ulaşılamayan	8	7,3
Toplam	110	100,0
Dersin Tam Adı	n	%
Tıp Tarihi ve Etik	93	91,3
Tıp Tarihi ve Deontoloji	4	3,9
Tıp Tarihi	3	2,9
Deontoloji	2	1,9
Toplam	102	100,0
Öğretim Üyesi Durumu		
Uzman Öğretim Üyesi	50	50,0
Alan Dışı Öğretim Üyesi	40	36,4
Öğretim Üyesi Olmayan	20	13,6
Toplam	110	100,0

Okullarda derslerin ağırlıklı olarak I. dönemde zorunlu ders şeklinde, en az 4 saat ve en fazla 16 saat olarak verildiği görülmektedir. Tıp tarihi öğretimi, tıp fakültelerinin müfredatında mevcut olmasına rağmen, kısmi bir yük alıyor gibi görünmektedir.

Derslerin kapsamı, Tıp Tarihine Giriş, Tarih Öncesi Dönemde Tıp, Eski Uygarlıklarda Tıp, Orta Çağ Tıbbı, Rönesans Tıbbı, Modern Tıp, İslam Tıbbı, Osmanlı Dönemi Tıbbı, Türk Tıp Tarihi ve Batı Tıbbının Gelişimi gibi çeşitli temaları içermektedir (**Tablo 2**). Bu bulgular, tıp fakültelerinin tıp tarihini geniş bir perspektifle ele aldığını, ancak müfredatların içerik ve saat bakımından farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 2. Derslerde anlatılan Tıp Tarihi ile ilgili konular.

Tıp Tarihinin Giriş Dersleri	Bilim Tarihi Tarih Nasıl İlerler? Tıp Tarihi Nedir? Tıp Tarihinin Amacı? Tıp Tarihi Eğitiminin Önemi, Tıp Sanatının Başlangıcı Tıp Tarihi Dersinin Önemi, Metodolojisi, Tıbbın Evrimi Tıp ve Tarih Arasındaki İlişki Tıp Tarihinin İçeriği, Yöntemi ve Tıp Eğitimi Tıp Evrimine Genel Bir Bakış. Tıbbın Kökeni ve Tıp Öncülü Uygulamalar Hekim Kimliği ve Hekim Antları Sembollerle Tıp
Tarih Öncesinde Tıp	Prehistorik Çağlarda Tıp Antik Çağda Tıp Uygulamaları Antik Dönem Uygarlıklarında Tıp Antik Dönem Büyük Medeniyetlerde Hekim Kimdi? Antik Dönemlerde Hastalık ve Tedavi Nasıl Yapılıyordu?
Eski Uygarlıklarda Tıp	İlk Çağ Uygarlıklarında Tıp Mezopotamya Uygarlıklarında Tıp Eski Mısır'da Tıp Eski Hint'te Tıp ve Günümüz Tıbbına Yansımaları Çin Tıbbı ve Günümüz Tıbbına Yansımaları Eski Yunan'da Tıp Roma ve Bizans İmparatorluklarında Tıp Geç Antik Çağ: Abbasi Bağdat'ında Bizans, Arap Tıbbı Orta Asya Uygarlıklarında Tıp Eski Anadolu Uygarlıklarında Tıp Selçuklu'da Tıp Osmanlılar Öncesi Anadolu'da Tıp İslam Öncesi Türk Medeniyetinde Tıp
Orta çağda Tıp	Anatomide Büyük İlerlemeler: XV ve XVI. Yüzyıllarda Tıp Ölçme ve Değerlendirmenin Tıbbına Yansıması: 17. Yüzyılda XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Tıbbın Gelişimi XIX. ve XX. Yüzyıllarda Tıbbın Gelişimi XIX. Yüzyılda Modern Tıbbın Öncülleri (Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele, Mikrobiyoloji Laboratuvarları, Aşının Geliştirilmesi, Röntgenin Keşfi) Aydınlanma Dönemi: XVIII. Yüzyılda Tıp XVII. XVIII. Yüzyıl Avrupa'da Tıp, Kan Dolaşımı ve Çiçek Aşısı XIX. Yüzyıl Avrupası, Amerika ve Tıpta Devrim Yaratan Buluşlar (Anestezi, Asepsis, Antisepsi) XIX. Yüzyıl Avrupası, Amerika ve Tıpta Devrim Yaratan Buluşlar (Anestezi, Asepsis, Antisepsi) XX. Yüzyıl Tıbbı, Antibiyotikler, X Işınları, Radyo Terapi Tıpta Reform, Aydınlanma Çağı Mikrobiyoloji ve Cerrahide Büyük İlerlemeler: XIX. Yüzyılda Tıp Tıpta Teknolojik Gelişmeler: XX. Yüzyılda Tıp Orta çağ'da Batı Tıbbı Orta Çağ Avrupa Tıbbı Orta Çağ'da Tıbbın İki Farklı Yüzü-Doğu Orta Çağ'da Tıbbın İki Farklı Yüzü-Batı Orta Çağ Doğu ve Batı Tıbbının Yorumlanması
Rönesans Tıbbı	Avrupa'da Rönesans Tıbbı Rönesans Tıbbı Nasıl Etkiledi? Rönesans'tan Günümüze Dünyada Tıbbın Gelişimi Üzerine Genellemeler: XVII-XVIII. Yüzyıl Rönesans'tan Günümüze Dünyada Tıbbın Gelişimi Üzerine Genellemeler: XIX-XX. Yüzyıl Rönesans ve Sonrası Temel Tıbbın Gelişmesi (Anatomi, Biyoloji, Kimya, Mikrobiyoloji) Anatomide Büyük İlerlemeler: XV ve XVI. yüzyıllarda Tıp Tıpta Reform, Aydınlanma Çağı XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Tıbbın Gelişimi

Hipokrat ve Tıp	Helenistik Tıp Hipokrates ve Galen Hipokratik Dönem ve Klinik Hipokrat ve Klinik Tıp, Yeni Hekim Kimliği Hipokrat Tıbbının Önemli İsimleri ve Katkıları Dört Unsur Kuramı (Dört Humor Teorisi)
Modern Tıp	Modern Tıbbın Doğuşu Bilimsel Devrim ve Aydınlanma Çağından Günümüze Bilimsel-Deneysel Tıp Modern Tıbbın Sonrası Modern Tıp Biliminin Yükselişi Çağdaş Bilimsel Tıp Çağdaş Bilimsel Tıbbın Yapısal Özellikleri ve Yöntem Bilgisi Tıpta Teknolojik Gelişmeler: XX. Yüzyılda Tıp XXI.yy. Tıp Biliminin Gelişimi Tıpta Deney ve Kanıtı Dayalı Tıbbın Gelişimi Çağdaş, Bilimsel ve Deneysel Tıp Dönemi (XIX. ve XX. Yüzyıl) XIX. yy. Modern Tıbbın Öncülleri (Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadeler (Mikrobiyoloji Laboratuvarları, Aşının Geliştirilmesi, Röntgenin Keşfi) Aydınlanma Dönemi: XVIII. yy Tıp
İslam Tıbbı	İlk Çağda İslam Tıbbı Orta Çağ'da Arap-İslam Tıbbı Orta Çağda İslam Tıbbı İbni Sina ve İslami Tıbbın Altın Çağları İslam Medeniyetinde İlim ve Tıbbın Yeniden Yorumlanması Türk İslam Dünyasında Tıbbın Evrimi
Osmanlı'da Tıp	Osmanlılarda Tıbbın Modernleşmesi-Tıp Eğitimi Osmanlı ve Cumhuriyet'in Erken Dönemlerinde Tıp Eğitimi ve Sağlık Hizmetlerinin Organizasyonu" Osmanlı Tıbbında Hastalık ve Tıbbi Uygulamalar Osmanlı Tıbbına Yön Verenler ve Eserleri Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Tıp Eğitimi Osmanlı Tıbbında Modernleşme Dönemi Osmanlıda Tıp Eğitiminde Reform XV. ve XVI. Yüzyıl Osmanlı Tıbbı, Ünlü Hekimler ve Yapıtları XVII, XVIII, XIX. Yüzyıl Osmanlı Tıbbı
Türk Tıp Tarihi	Türk Tıbbının Batıya Açılışı Başlangıçtan XIV. Yüzyıla Kadar Türk Tıbbı XIV. Yüzyıldan Günümüze Kadar Türk Tıbbı Cumhuriyet Dönemi Türk Tıp Tarihi Savaşlar ve Cumhuriyet Döneminde Tıp Cumhuriyet Dönemi Sağlık Reform ve Uygulamaları Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Sağlık Hizmetleri Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Döneminde Tıbbın Modernizasyonu 1933 Üniversite Reformu ve Cumhuriyet Dönemi Tıbbı Türkiye'de Modern Tıp 14 Mart Tıp Bayramı ve Önemi Ülkemizde Tıbbın Gelişimi XX. Yüzyıl Türk Tıbbı, Askeri Tıbbiye Dönemi, İstanbul Tıp Fakültesi Kuruluşu, 1933 Atatürk'ün Üniversite Reformu. Dış Hekimliği, Eczacılık Öğretimleri ve Aşamaları. Türkiye'de Yeni Tıp Fakültelerinin Kuruluşu. Uzmanlık Dalları ve Gelişimleri Cumhuriyet Dönemi Tıbbı ve Tıbbiyeler Türkiye Sağlık Sistemi Tarihçesi
Batı Tıbbının Evrimi	Helenistik Tıp Hipokrates ve Galen Hipokratik Dönem ve Klinik Hipokrat ve Klinik Tıp, Yeni Hekim Kimliği Hipokrat Tıbbının Önemli İsimleri ve Katkıları Dört Unsur Kuramı (Dört Humor Teorisi)

	Anatomi Tarihi
	Tıp Tarihinde Koruyucu Hekimlik Uygulamaları
	Türk Hekimlerin Enfeksiyon Hastalıklarıyla Mücadele Tarihi
	Deneyimler ve Efsaneler Perspektifinde Anestezi, Ağrı ve Cerrahi Tarihi
	Kardiyolojinin Tarihi
Diğer konular	Bağışıklamanın Tarihi
	Tamamlayıcı Tıbbın Tarihi (Akupunktur, Fitoterapi vb.)
	Tıp Tarihi Müzeleri
	Tıp Fakültelerinin Tarihçesi. İlk Tıp Fakültelerinin Kurulması
	Tıbbı Yönlendiren İcatlar, Keşifler ve Buluşlar
	Edirne Tarihi ve Edirne'nin Tıp Tarihindeki Yeri
	Balkan Savaşları ve Sağlık Problemleri
	Salgın Hastalıklar Tarihi

Tartışma

Bu çalışmada, tıp fakültelerinin mezuniyet öncesi eğitim programlarında tıp tarihi derslerine ne kadar yer verildiğini ve bu derslerin nasıl işlendiğini analiz etmek hedeflenmiştir. Bu araştırma, alanında gerçekleştirilen ilk çalışma olma özelliğiyle önemli bir özgünlük taşımaktadır. Çalışma kapsamında, tıp fakültelerinin %88,2'sinin ders içeriklerine ve ders planlarına erişim sağlanmış, %4,5'inin ise yalnızca ders planlarına ulaşılabilmiştir. İncelemeler sonucunda, tıp tarihi derslerinin genellikle "Tıp Tarihi ve Etik" başlığı altında verildiği saptanmıştır. Tıp fakültelerinin sadece %50'sinde bu derslerin, Tıp Tarihi ve Etik alanında uzman öğretim üyeleri tarafından verildiği belirlenmiştir.

Dünya Tıp Birliği'nin etik eğitimini zorunlu kılmasına karşın, tıp tarihi eğitiminin zorunlu tutulmaması, ülkelerin tıp tarihi ve etik derslerinde farklı yaklaşımlar benimsemesine yol açmıştır. Bu farklılıklar, her iki disiplinin eğitsel hedeflerinin birbirinden ayrışmasından kaynaklanmaktadır. Ülkemizde, etik ve tıp tarihi derslerinin birlikte sunulması, hekimlerin mesleki kimliklerini tarihsel, toplumsal, felsefi ve ahlaki boyutlarıyla zenginleştirerek geliştirmelerine önemli katkılar sağlamaktadır.¹³ Ancak, bu durumun yarattığı temel sorun, etik derslerine daha fazla ağırlık verilmesi nedeniyle tıp tarihi derslerinin müfredatta sınırlı bir yer kaplamasıdır.

Tıp tarihi eğitimi, iki temel yaklaşımla uygulanabilmektedir: Birincisi, tıp tarihinin tüm eğitim sürecine entegre edilmesi; ikincisi ise belirli eğitim aşamalarına odaklanmasıdır. İlk yaklaşım, tıp tarihini temel tıp ve klinik eğitimle entegre ederken, ikinci yaklaşım eğitimsel tutarlılığı ön planda tutar.⁹ Çalışmada tıp fakültelerinde her iki yöntemde kullanıldığı tespit edilmiştir. Genellikle 1. sınıfın ilk dönemlerinde verilen bu dersler, bazı fakültelerde 2. ve 3. dönemlerde seçmeli olarak sunulmakta, bazı fakültelerde ise 4. ve 5. dönemlerde daha çok bilimsel çalışmaların tarihi gibi seçmeli dersler kapsamında yer almaktadır. Ayrıca, bazı fakültelerde bu derslerin kurullar içerisinde birer saatlik dilimlere bölüldüğü tespit edilmiştir. Okullarda derslerin en az 4 saat en fazla 16 saat olarak verildiği görülmektedir. Bu durum tıp tarihine müfredatta yeterli önemin verilmediğini ve daha kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu bulgular, literatürde öğrencilerle yapılan çalışmalarla da tutarlıdır. Çençen'in çalışmasında öğrencilerin tıp tarihi konularına yönelik olumlu tutum sergiledikleri, ancak ders programlarında bu konuların yeterince yer almadığını düşündükleri vurgulanmıştır. Öğrencilerin %30'u ders saatlerinin artırılması gerektiğini belirtirken, %54'ü tıp tarihi konularının daha fazla yer almasını istemiştir.¹⁴ İnce ve Batmaz çalışmasında öğrencilerin tıp tarihi ve etik dersini mesleki açıdan orta düzeyde önemli buldukları tespit edilmiştir.¹⁵ Öğrencilerin derslere verdiği önemin ders saatleriyle paralel olduğu, kurulda ders saati daha yüksek olan dersin öncelendiği bilinmektedir. Buradan hareketle bir dönemde en fazla 16 saat olarak planlanan tıp tarihi derslerinin kurullara 4 saat olacak şekilde yerleştirilmesinin öğrenci açısından önemsiz değerlendirilmesine neden olduğu söylenebilir.

Çalışmada, bazı tıp fakültelerinde tıp tarihi derslerinin bir parçası olarak müze ve darüşşifalar gibi tarihi mekanlara ziyaretlerin gerçekleştirildiği belirlenmiştir. İnce ve Batmaz çalışmalarında da tıp tarihi açısından önemli antik mekanlara ve müzelere gezilerin düzenlenmesi ve bu gezilerin müfredatlarda yer alması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁵ Ayrıca, Köken çalışmasında, tıp eğitimine oryantasyon haftasında müze ziyaretleriyle başlanmasını ve bu süreçte hekim kimliği, meslek ahlakı ile hekimlik, kültür ve sanat arasındaki ilişkinin tarihsel boyutlarının günümüze yansımalarının ele alınmasını önermektedir. Bu yaklaşım, aydın hekim yetiştirme amacıyla önemli bir eğitim modeli olarak değerlendirilmektedir.¹⁶ Ancak çalışmamızda elde edilen bulgular tıp fakültelerinde bu yaklaşımın yaygın olmadığını göstermektedir.

Tıp Tarihi ve Etiği dersinde tıp tarihi konularının öğretiminin daha nitelikli hale getirilmesinde yeni nesil öğrencilerin öğrenme stilleri ve yaklaşımları da göz önünde bulundurularak daha çok görsel ve interaktif eğitim modellerinin kullanılmasının dersin hedeflerine ulaşmasında katkısı olacağı düşünülmektedir. İnce ve Batmaz çalışmalarında, derslerin video, belgesel, görsel materyaller, müze ziyaretleri ve interaktif öğretim yöntemleriyle desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, belirli konulara dair genel veya özel alanlarda tanınmış uzmanların konuşmacı olarak katılacağı bilimsel etkinliklerin düzenlenmesi ve öğrencilerin bu etkinliklere aktif katılımlarının teşvik edilmesi önerilmiştir.¹⁵ Ancak elde ettiğimiz bulgular tıp tarihi eğitiminin bu açıdan da yetersiz olduğunu göstermektedir.

Tıp tarihi dersleri, genellikle kronolojik ve tematik olmak üzere iki ana yöntemle yapılandırılmaktadır. Kronolojik yaklaşım, genel ve dönemsel olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmaktadır. Genel yöntem, tarihsel gelişimi geniş bir çerçevede sunarken, bazen katı olabilir ve öğrencilerin ilgisini çekmeyebilir. Dönemsel yöntem ise farklı tarihsel dönemlerin derinlemesine anlaşılmasını sağlar; ancak bu yaklaşım, tarihin genel akışını kavrayabilme konusunda sınırlamalar getirebilir. Tematik yaklaşım, konu merkezli bir yapı sunar ve belirli alanlara özgü derinlemesine inceleme yapma imkânı tanır.⁹ Müfredatları incelenen tıp fakültelerinde, tıp tarihi dersleri genellikle Tıp Tarihine Giriş, Tarih Öncesi Dönemde Tıp, Eski Uygarlıklarda Tıp, Orta çağ Tıbbı, Rönesans Tıbbı, Modern Tıp, İslam Tıbbı, Osmanlı Dönemi Tıbbı, Türk Tıp Tarihi ve Batı Tıbbının Gelişimi gibi çeşitli temalar etrafında şekillendirilmektedir. Bu bulgular, tıp fakültelerinin tıp tarihini geniş bir perspektif içerisinde ele aldığını ancak müfredatların içerik ve saat açısından belirgin farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu temaların standart haline getirilmesi öğrencilerin ilgi duyduğu konuların belirlenerek çeşitlendirilmesi, güncel tıp tarihi konularının da ders içeriklerinde olması gerektiği düşünülmektedir. Benzer şekilde Çençen çalışmasında Türk Tıp Tarihi ve Avrupa Tıp Tarihi gibi derslerin eklenmesini, İbn-i Sina gibi tıp tarihine damga vurmuş önemli hekimlerin biyografileri ve eserlerinin analiz edildiği derslerin oluşturulmasını önermektedir.¹⁴

Araştırma sonuçları, Türkiye'deki tıp fakültelerinin mezuniyet öncesi eğitim programlarında tıp tarihi derslerine genel olarak yer verildiğini, ancak bu derslerin içeriğinin fakülteden fakülteye değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, tıp tarihi eğitiminde standartların belirlenmesi ve bu eğitimin tüm fakültelerde eşit düzeyde sunulmasının sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bulgular doğrultusunda, tıp tarihi derslerinin içerik, saat ve yöntem açısından standartlaştırılması amacıyla bir çalışma grubunun oluşturulması ve kapsamlı bir planlamanın yapılması önerilmektedir. Ayrıca, ana bilim dalının henüz kurulmadığı fakülteler için bir yol haritası belirlenmesi ve ulusal çekirdek müfredatta tıp tarihi derslerinin yer almasının önemi vurgulanmaktadır. Tıp tarihi derslerinin Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS) kapsamına dahil edilmesi de bu alandaki uzmanlık bilgisi ve yeterliliğin artırılması açısından kritik bir adım olarak değerlendirilmektedir. Dünyadaki örnekler göz önünde bulundurularak, öğretim üyesi profili, dersin uygulamalı olarak işlenip işlenmemesi gibi çeşitli unsurların değerlendirilmesi, tıp tarihi eğitiminin etkinliğini artıracaktır. Bu stratejiler, tıp tarihinin eğitimdeki rolünü güçlendirerek hekimlerin mesleki kimliklerini tarihsel ve kültürel bağlamda daha sağlam bir temele oturtmalarına katkıda bulunabilir.

Bilgi

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler. Bu araştırmada herhangi bir finansman kuruluşundan/sektörden destek almamıştır.

Çalışma, 5- 8 Haziran 2024 Tarihinde Bilecik, 15. Türk Tıp Tarihi kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Araştırmacı Katkı Oranı Beyanı

Gamze Özbek Güven: Fikir, tasarım, veri toplama ve işleme, analiz ve yorum, kaynak taraması, kaynak sağlama, makale yazımı, eleştirel inceleme.

Şerife Yılmaz: Fikir, tasarım, veri toplama ve işleme, analiz ve yorum, kaynak taraması, kaynak sağlama, makale yazımı, eleştirel inceleme.

Kaynaklar

1. Castiglioni A. A History of medicine. 1st ed. Routledge; 1947 <https://doi.org/10.4324/9780429019883>
2. Bayat AH. Tıp tarihi. Genişletilmiş 3. baskı. Üçer Matbaacılık Ltd.;2016.
3. Kazancıgil A. Türkiye’de tıp tarihi. Türkiye araştırmaları literatür dergisi 2004;2(4):213-232.
4. Iorio S, Gazzaniga V, Lippi D. History of medicine in medical education: new Italian pathways. J Med Libr Assoc 2023 Apr 21;111(1-2):618-624. doi: 10.5195/jmla.2023.1586.
5. Arnott R. The university of birmingham medical school and the history of medicine. Medical Humanities 2002;28:33-34. <https://doi.org/10.1136/mh.28.1.336>.
6. Hackler C. University of arkansas school of medicine, department of medical humanities. Acad Med 2003;78(10):1059.
7. Anonim. University of Minnesota School of Medicine curriculum. [alıntı tarihi: 2024 Ağustos]. Erişim adresi: <http://www.med.umn.edu/admissions/curriculum/years-1-and-2/>
8. Salehi A, et al. Medical students' knowledge and attitudes toward history of medicine. J Med Ethics Hist Med 2020;13(6):1-12. doi: 10.18502/jmehm.v13i6.4071.
9. Park JY, Park S. How to teach history of medicine at medical school: period, structure, and teaching methods. Uisahak 2023;32(2):595-621. doi: 10.13081/kjmh.2023.32.595.
10. Weber AS. Clinical applications of the history of medicine in muslim-majority nations. J Hist Med Allied Sci 2023;78(1):46-61. doi: 10.1093/jhmas/jrac039.
11. Kwon I. The value of medical humanities in medical education: focusing on the history of medicine. Uisahak 2022;31(3):495-517. English. doi: 10.13081/kjmh.2022.31.495.
12. YÖK (2024). YÖK Lisans Atlası. Erişim Adresi: <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisansanasayfa.php>. Erişim Tarihi: 01.03.2024.
13. Ögenler O, Aksu A. Türkiye’de tıp tarihi ve etik alanına ait anabilim dallarının, akademik kadroların ve lisansüstü tezlerin nicel incelenmesi. TJOB 2023;10(4):147-56.
14. Çencen, N. Tıp fakültesi öğrencilerinin tıp tarihi ve etiği dersinin tıp tarihi konularına ilişkin görüşleri (Gazi Üniversitesi örneği). Diyalektolog-J National Social Sci 2018;19:503-518.
15. İnce F, Batmaz K. Bir tıp fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin tıp tarihi dersi hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2021;11(3):502-511 DOI: 10.31020/mutftd.858277
16. Köken A. Tıp tarihi ve etik eğitiminin bir parçası olarak müze ziyaretleri: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi örneği. Ahi Evran Medical Journal 2022;6(3):224–225.